[א]צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא דאי ס"ד לא צריך לשקועיה נטילת ידים למה לי הא לא נגע ודילמא לעולם אימא לך לא צריך לשקועיה וקפא מריחא מיית אלא למה לי נטילת ידים דילמא משקעו ליה ואמר רב פפא [ב]לא נישהי איניש מרור בחרוסת דילמא אגב חלייה דתבלין מבטיל ליה למרוריה ובעינן טעם מרור וליכא אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש [ג]נטל ידיו בטיבול ראשון נוטל ידיו בטיבול שני אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא בעלמא איתמר דאי סלקא דעתך הכא איתמר למה לי נטילת ידים תרי זימני הא משא ליה ידיה חדא זימנא אמר להו רב פפא אדרבה הכא איתמר דאי ס"ד בעלמא איתמר למה לי תרי טיבולי אלא מאי הכא איתמר נטילת ידים תרי זימני למה לי הא משא ליה ידיה חדא זימנא אמרי כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסוחי אסחיה לדעתיה ונגע אמר רבא [ד]בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה נמי לא יצא אמר רב שימי בר אשי מצה לפני כל אחד ואחד מרור לפני כל אחד ואחד וחרוסת לפני כל אחד ואחד ואין עוקרין את השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה רב הונא אומר כולהו נמי לפני מי שאומר הגדה [ה]והלכתא כרב הונא למה עוקרין את השולחן אמרי דבי ר' ינאי [ו]כדי שיכירו תינוקות וישאלו אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא דקא מדלי תכא מקמיה אמר להו עדיין לא קא אכלינן אתו קא מעקרי תכא מיקמן אמר ליה רבה [ז]פטרתן מלומר מה נשתנה: [א]אמר שמואל [ו]לחם עוני (כתיב) [ה]לחם שעונין עליו דברים תניא נמי הכי לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה דבר אחר לחם עוני עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה

אף

צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא. ארס שבחזרת שהסרף שבחזרת יש בו ארס כדרך הנחשים: **הא לא נגע.** ידו במשקה: **הא בעלמא איתמר.** בשאר טיבולין שאינן קבע צריך שיטול ידיו לטיבול דכשנטל ידיו לראשון לא היה יודע שסוף שני לבוא: **דאי ס"ד הכא.** גבי מרור איתמר אמאי הא משי ליה ידיה חדא זמנא בטיבול ראשון: **אסחיה לדעתיה ונגע.** בבשרו: **בלע מצה.** ולא לעסה יצא: **בלע מרור (לא) יצא.** [אין] אפשר שלא טעם בו טעם מרור: **בלע מצה ומרור.** יחד ולא אכל עדיין לא מזה ולא מזה יצא ידי מצה שאינה צריכה טעם אבל ידי מרור לא יצא הואיל ולא לעסו ואוכל מצה עמו אין לו שום טעם: **כרכן.** שניהם יחד בסיב הדקל לא יצא שהרי לא היה ממש בפיו לא זה ולא זה: **ואין עוקרין את השלחן.** א"נ להגביה קערה כשמתחיל הגדה אלא מלפני הגדול שבהן שעושה הסדר ואומר ההגדה:

אף

רשב"ם

צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא. ארס שחזרת יש בו ארס כדרך הנחשים והלכך צריך נט"י לטיבול ראשון כדלקמן שהרי נוגע במשקין כשמשקע את החזרת בחרוסת. ור"ח פירש קפא תולעת דתניא בתרומות ב) התולעים שבעיקרי אילנות ואת הקפא שבירק יבחושין שבחומץ ושביין מותרין סיננס במסננת אסורין דכיון דפריש ממקום רביתיה הוי ליה כשרץ השורץ על הארץ כדאמר בשילהי אלו טריפות (חולין דף סז:) ועיקר: **הא לא נגע.** ידו במשקה: **אגב חולייה.** שנותנין בו תפוחין כדמוכח לקמן ג) זכר לתפוח: **לטיבול ראשון.** של שאר ירקי: **לטיבול שני.** חזרת: **הא בעלמא איתמר.** בשאר טיבולין שבשאר ימות השנה שאינן קבע וכשנוטל ידיו לראשון לא היה יודע שסוף שני לבוא והסיח דעתו: **דאי ס"ד הכא.** גבי מרור איתמר אמאי הא משא ליה ידיה חדא זמנא בטיבול ראשון: **אסחיה לדעתיה.** ונגע בשום דבר טינוף: **בלע מצה.** ולא לעסה יצא שהרי קיים בערב תאכלו מצות (שמות יב) שהרי אכילה היא לו ומיהו לכתחלה טעם מצה בעינן: **בלע מרור לא יצא.** דבעינן טעם מרור וליכא דמשום הכי קפיד רחמנא למרר את פיו של אוכל זכר לוימררו את חייהם (שם א) כך מצאתי כתוב בכל הספרים וכפי' ר"ח. ורבינו פי' בלע מרור יצא א"א שלא יהא בו טעם מרור בלע מצה ומרור יחד ולא אכל עדיין לא מזה ולא מזה ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא הואיל ולא לעסו ואכל מצה עמו אין לו שום טעם. ולפי הכתוב בספרים צריך לפרש בלע מצה ומרור ידי מצה מיהו יצא דלא תימא אף ידי מצה לא יצא דאיכא תרתי לריעותא שלא טעם טעם מצה וגם לא נגע בגרונו שהמרור חוצץ בינתים: **כרכן.** שניהן יחד בסיב הגדל סביב הדקל לא יצא שהרי לא היה ממש בפיו לא זה ולא זה וכורך אבן לתמת דמי: **מצה לפני כל אחד ואחד.** מנהג שלהן היה להסב על המטות והיה שלחן לפני כל אחד ואחד הלכך צריך מצה ומרור לפני כל אחד ואחד על שולחנו. אבל לדידן אין צריך כי אם לפני מי שעושה הסדר והוא יחלק לכל אחד מצה ומרור: **ואין עוקר את השלחן.** שמצוה היא לעקור את השלחן כדלקמן כי היכי דליהוי היכירא לתינוקות. וה"מ לדידהו דהוי להו שלחן קטן לפני מי שאומר הגדה לבדו וכן לכל אחד אבל אנו מסלקין את הקערה שבה מצה ומרור ושני תבשילין לסוף השלחן ודי לנו בכך. ויש שנוהגין להגביה את הקערה על הכף ומוציאין הבשר מן הקערה ולאו מלתא היא דהא דאמר לקמן ד) בשר אין צריך להגביה ה"מ בשעה שאומר הגדה פסח שהיו אבותינו כו' וכיון דלא מצי למימר פסח זה אם היה מגביהו לתבשיל שהיה בידו נראה כמקדיש בהמתו מחיים אבל כשמגביה הקערה כדי שיכיר תינוק וישאל היאך נראה כמקדיש קדשים לפיכך אין צריך להוציא ממנה התבשיל וגם הגבהתה חנם ואין כאן היכר לתינוק אבל עוקרין הקערה לגמרי ומניחה בקרן זוית כאילו כבר אכלו כדי שיכיר התינוק וישאל דדמי לעקירת שלחן: **פטרתן מלומר מה נשתנה.** דתניא לקמן ה) חכם בנו שואלו ואם לאו שואל הוא לעצמו מה נשתנה וכיון ששאלו ו) לנו מה נשתנה אין אנו צריכין לומר מה נשתנה אלא להשיב על דבריו (של בנו) לפי שנשתעבדנו במצרים אנו עושין כל הדברים הללו:

אף

אכל במרור נוגע בב' ידיו וקאמר הסיבו מביאין להם מים אע"פ שכל אחד כבר נטל ידו אחת חוזר ונוטל ב' ידיו אע"ג דאמרינן (ידים פ"ב מ"א) נטל ידו אחת משטיפה אחת טהורה צריך ליטול שתיהן ולפי שנטילה ראשונה לא היתה לשם קדושה לכך סבר המקשה דכהן נטילה ליכא למיגזר שמא יגע ולפי זה נראה דאין לברך על אותה נטילה כיון דליכא הכא מצוה לשמוע דברי ר"א בן ערך (חולין דף קו.) וכ"ש אנן שאין אנו זהרין מלטמאות עצמנו ומלאכול אוכלין טמאין ואין אנו צריכין לאותה נטילה והמברך הרי זה מברך ברכה לבטלה ובכל סדרים כתיב שצריך על הנטילה לברך ואין נראה כדפרישית: **קפא.** פי' ר"ח תולעת כדתניא התולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים והקפא שבירק והיבחושין שביין ושבחומץ הרי אלו מותרים וא"ת תיקשי מינה לשמואל דאמר בסוף אלו טריפות (חולין דף סז.) קישות שהתליע באביה אסור משום שרץ השורץ על הארץ ומיהו שמואל סבר כאידך ברייתא דמייתי התם ומיהו ק"ק דמ"מ אמאי לא מייתי הך ברייתא התם ועוד שמואל היכי אכיל מרור בפסח וכי תימא דבדיק להו שלא יהא שם קפא א"כ אמאי צריך חרוסת כיון דליכא קפא ושמא ברוב ירקות אין בהם קפא וסמיך שמואל ארובא ומשום סכנה דקפא חיישינן למיעוטא וצריך חרוסת: **צריך** שיטול בטיבול שני. לאו דוקא נקט בטיבול שני דהא עביד ליה בתר המוציא דבעי נטילת ידים אלא אגב טיבול ראשון נקט טיבול שני והנטילה נמי גם לצורך טיבול באה: **אסוחי** מסח דעתיה ונגע. תימה מה צריך להאי טעמא תיפוק ליה דנטילה ראשונה לא היתה לשם קדושה אלא שלא יטמא את המשקין וי"ל דס"ד דכיון שנטל יועיל אפילו לנהמא דחולין לא בעי כוונה לכך צריך להאי טעמא: **ידי** מצה יצא ידי מרור לא יצא. וא"ת כיון שאין במרור זה מצוה מדרבנן ליבטיל מרור להאי מצה דבהדיה וי"ל דלא שייך ביטול אלא כשלועסן יחד דאז מבטל טעם אחד את חבירו אבל כשהם שלמים אפילו יהיה יותר מחבירו לא מבטל ליה: **מצה** לפני כל אחד ואחד מרור כו'. נראה דטעמא כדי שיטעום תיכף לברכה מיד כיון שזאת הברכה היא לשם חובה אבל בשאר ימות השנה דאין הברכה חובה אין צריך לטעום תיכף לברכה מיד: **למה** עוקרין את השלחן. דוקא שלהן שהן קטנים אבל שלנו שהן גדולים איכא טורח גדול בעקירתו נהגו לסלק הקערה לצד אחד דליהוי כעקירת שלחן ומה שנוהגין לסלק שני תבשילין בשעת הגבהה כדי שלא יהא נראה כמקדיש קדשים בחוץ וכן יסד ה"ר יוסף בסדרו מושך מהקערה שני תבשילין ומגביה קערה ולימא הא לחמא עניא כו' ולא יתכן דהא דאמר בשר אינו צריך להגביה היינו בשעה שאומר פסח זה דאז ודאי נראה כאוכל קדשים: **כדי** שיכיר התינוק וישאל. כלומר ומתוך כך יבא לישאל בשאר דברים אבל במה ששאל למה אנו עוקרין השלחן לא יפטר ממה נשתנה והא דאביי לא פי' הגמ' אלא תחלת שאילתו:

מה

עין משפט נר מצוה

סב א ב ג מיי' פ"ח מהל' מצה הל' ו וח סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעה סעיף א:

סג ד מיי' פרק ו מהל' מצה דין כו טוש"ע שם סעיף ג:

סד ה מיי' שם פ"ח הלכה ג וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ד:

סה ו מיי' שם פ"ז הל' ג טוש"ע שם סעיף ו:

סו ז ח שם סעיף ז:

רבינו חננאל

צריך נטילת ידים, צריך לשקועיה משום קפא כדי שתמות הקפא שבאותו הירק מן החומץ שבחרוסת. פי' קפא תולעת, דתניא בתרומות האוכל תולעים שבעקרי אילנות ואת הקפא שבירק חייב. יבחושין שבחומץ ושביין א) מותרין. סננן במסננת אסורין. דאי לא משקע ליה למה ליה נטילת ידים. אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש, הנוטל ידיו בטבול ראשון צריך שיטול ידיו בטבול שני, ואמרי' למה לי נטילת ידים שניה הא משא ידיה חדא זימנא, ופרקי' כיון דמפסיק בינייהו ואמר אגדתא והלילא, דלמא מסח דעתיה ונגע במידי דמטנף, הלכך צריך נטילת ידים שניה. אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא. בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא. כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא. אמר רב שימי בר אשי מצה ומרור וחרוסת בפני כל אחד ואחד, ואין עוקרין השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה. רב כהנא אמר כלהו לפני מי שאומר הגדה. ולמה עוקרין השלחן, כדי שישאלו התינוקות, כי הא דאביי הוה יתיב קמי רבא חזא דמגבה פתורא אמר אכתי לא אכלינן כו'. גרסינן בפרק כיצד מברכין על הפירות. אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מאי טעמא לחם עוני כתיב וקיימא לן מפני שהוא יום טוב צריך לבצוע על שתי ככרות כשבת דכתיב ביה לקטו לחם משנה, הלכך בפסח מניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע. ומסתברא אפרוסה ויש אומרים אשלימה. תניא לחם עוני לחם שעונין עליו דברים. פי' אומר עליו הגדה, מצה זו שאנו אוכלין כו'.

א) בתוספתא גם שלפנינו הגי' אסורין אך הגר"א ז"ל הגיה מותרין וגי' רבינו מסייע ליה ודברי הגר"א ז"ל ביו"ד סי' פ"ד סק"ח תמוה לפי זה ול"ע.

מסורת הש"ס

א) לעיל דף לו., ב) [תוס' פ"ז ה"ז], ג) [דף קטז.], ד) [דף קטז:], ה) [שם.], ו) בכ"מ: ששאלנו,

תורה אור השלם

ו. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

דברים טז ג

מוסף רש"י

לחם שעונין עליו דברים. שגומרים עליו את ההלל ואומרים עליו הגדה (לעיל לו.).